

ՀՀ բնապահպանության նախարարություն

Empowered lives.
Resilient nations.

ՀՀ էներգետիկ սեկտորի զարգացման սցենարները Փարիզյան համաձայնագրի պարտավորությունների ներքե

Մարինա Սարգսյան,
ՄԱԶԾ-ԳԷՖ ծրագրի առաջադրանքի ղեկավար

15 նոյեմբերի, 2018թ.

Հայաստանի Հանրապետության կարգավիճակը Փարիզյան համաձայնագրի ներքո

- ՀՀ Ազգային ժողովը վավերացրել է Փարիզյան համաձայնագիրը 2017թ.
- Երկրի դիրքորոշումը Փարիզյան համաձայնագրի ներքո ձևակերպված է «Ազգային մակարդակով սահմանված նախատեսվող ներդրումները» (INDC) փաստաթղթում, որը հաստատվել է ՀՀ կառավարության կողմից ու 2015թ. ներկայացվել է ՄԱԿ-ի ԿՓՇԿ
- Փարիզյան համաձայնագիրը պահանջում է, որ յուրաքանչյուր Կողմ երկիր նախանշի և հաղորդի Կոնվենցային 2020թ. հետո ժամանակահատվածի համար իր կլիմայական գործողությունները, որոնք կոչվում են «Ազգային մակարդակով սահմանված ներդրումներ» (NDC)
- Հայաստանը միացել է NDC- ի գործընկերությանը 2108թ., որը կնպաստի իր Ազգային մակարդակով սահմանված ներդրումների» (NDC- ի) մշակմանը

ՀՀ պարտավորությունները Փարիզյան համաձայնագրի ներքո

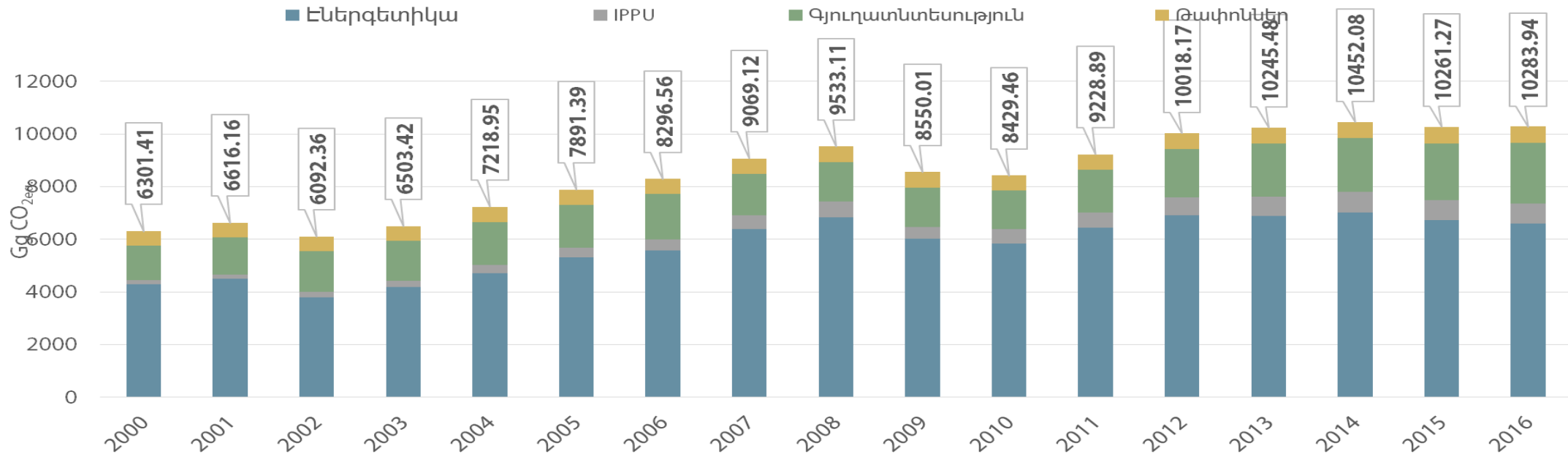
- Ըստ Փարիզյան Համաձայնագրի.
 - *Կողմերը պետք է իրականացնեն մեղմման միջոցառումներ՝ NDC-ի նպատակներին հասնելու համար (Հոդված 4)*
 - *Յուրաքանչյուր Կողմ երկիր պետք է պարբերաբար տրամադրի տեղեկատվություն, որն անհրաժեշտ է իր Ազգային մակարդակով սահմանված ներդրումների առաջընթացը և ձեռքբերումները հետևելու համար (Հոդված 13)*
- Ազգային մակարդակով սահմանված նախատեսվող գործողություններով ՀՀ-ի քանակական գումարային ներդրումը 2015-2050թթ. – ամանակահատվածի համար սահմանվել է 633 մլն. տոննա ածխածնի երկօքսիդի կրճատում, կամ տարեկան միջինը 18 մլն.տ/տարի, կամ 5.4տ /մարդ

Ջերմոցային գազերի արտանետումների դինամիկան

Ցուցանիշ	1990	2000	2010	2012	2014	2016
Չուտ արտանետումներ, հազար տոննա	25,034.7	5,847.1	7,888.9	9,505.5	9,974.9	9,801.2
ՋԳ արտանետումներ մեկ շնչի հաշվով, տ CO ₂ համ / մարդ	7.12	1.82	2.6	3.14	3.31	3.27

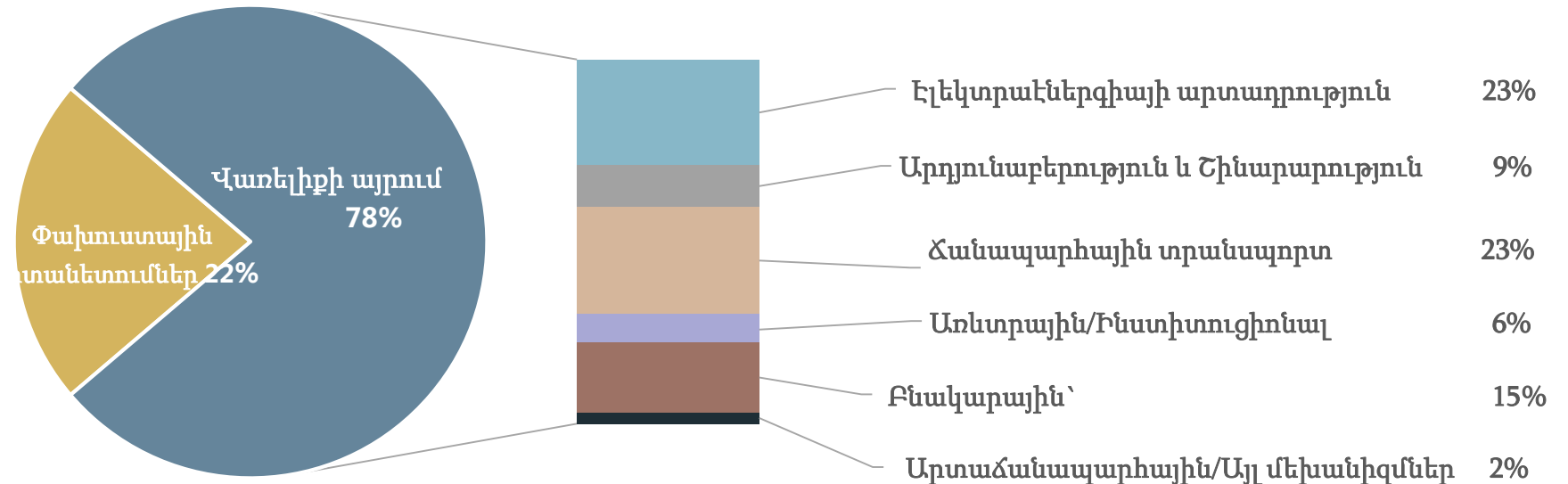
2014թ. դրությամբ «Էներգետիկա» սեկտորի ՋԳ արտանետումները 1990թ. նկատմամբ նվազել են 3.4 անգամ, այն դեպքում երբ առաջնային էներգիայի ընդհանուր մատակարարումը (TPES) նվազել է 2.5 անգամ, ինչը վկայում է Հայաստանի ցածր ածխածնային զարգացման միտումների մասին

Ջերմոցային գազերի արտանետումների դինամիկան՝ ըստ սեկտորների

- Տարբեր սեկտորներից արտանետումների մասնաբաժինների հարաբերակցությունը համեմատաբար կայուն է
- Էներգետիկա սեկտորից առաջացող արտանետումների բացարձակ գերակշռությունը երկրի ընդհանուր արտանետումների մեջ 65- 70% մասնաբաժնով

Ջերմոցային գազերի արտանետումները Էներգետիկա սեկտորից ըստ աղբյուրների, 2014թ.

Էներգետիկա սեկտորի 4 կատեգորիաները՝ Էլեկտրաէներգիայի արտադրություն, Բնական գազի փախուստային արտանետումներ, Ճանապարհային տրանսպորտ և Բնակարանային սեկտորը արտադրում են երկրի ընդհանուր արտանետումների ավելի քան կեսը

Էներգետիկա սեկտորից ջերմոցային գազերի արտանետման սահմանափակման ներուժը

- Էներգետիկա սեկտորը գերակշռում է երկրի ՋԳ ընդհանուր արտանետումների մեջ և ունի մեղմման առավելագույն ներուժ
- Էներգետիկայի սեկտորի մեղմման գործողություններում (INDC-ում) ընդգրկված որպես հիմնական ներուժ ունեցող ոլորտներն են նշված.
 - *Էներգիայի արտադրություն*
 - *Գազամատակարարման համակարգ*
 - *Ճանապարհային տրանսպորտ*
 - *Շենքեր*
- ՄԱԿ- կլիմայի փոփոխությանը ներկայացված 2 երկամյա զեկույցի մեջ ներառվել է Էներգետիկա սեկտորի ՋԳ գազերի արտանետումների կանխատեսումների գնահատումը մինչև 2030թ.
- Համաշխարհային փորձը ցույց է տալիս, որ նման մշակումները պահանջում են վերանայում յուրաքանչյուր 2-3 տարին մեկ՝ ընթացիկ փոփոխությունները հաշվի առնելու նպատակով

LEAP-Armenia մոդել

- Արտանետումների կանխատեսումները իրականացվել են LEAP-Armenia մոդելի կիրառմամբ.
 - *LEAP համակարգչային ծրագիրը մշակված է ԱՄՆ-ի Ստոկհոլմի շրջակա միջավայրի ինստիտուտի կողմից*
 - *Խորհուրդ է տրվում օգտագործել ՄԱԿ-ի ԿՓՇԿ՝ ազգային հաղորդագրությունների և երկամյա զեկույցների ներքո հաղորդվող մեղմման միջոցառումների գնահատման կիրառման համար*
 - *Թույլ է տալիս իրականացնել էներգետիկայի քաղաքականության վերլուծություն, բացահայտելով այլընտրանքային էներգետիկ սցենարների իրականացման դեպքում էներգետիկ ռեսուրսների և շրջակա միջավայրի վրա ունեցած ազդեցությունը*
- Հիմնված է ՀՀ էներգետիկ համակարգի ֆիզիկական կառուցվածքի վրա
- Հիմնական կիրառված տվյալների կառուցվածքը հենված է IPCC մեթոդաբանության վրա և նույնն է, ինչ MARKAL/TIMES-Armenia- ում
- Էներգիայի պահանջարկը ձևավորող հիմնական գործոնների՝ տնտեսության զարգացման և բնակչության թվաքանակի կանխատեսումները նույնն են, ինչ MARKAL-Armenia- ում (2014թ.)

Մեղմման ներուժի գնահատման մոտեցումները

- LEAP-ը օգտագործվել է առանձին միջոցառումների գնահատման համար, որոնք հետագայում խմբավորվել են դրանց միասնական ազդեցությունը գնահատելու համար
- Կանխատեսումներն իրականացվել են հիմք ընդունելով էներգետիկ սեկտորի ազգային ռազմավարությունը, որն ամրագրված է 2013-2017թթ. ընթացքում հանրապետությունում ընդունված ռազմավարական փաստաթղթերով և ծրագրերով
- Մեղմման միջոցառումների ազդեցության գնահատման համար դիտարկվել են «էներգետիկա» սեկտորի զարգացման երեք սցենարներ.
 - *«Առանց մեղմման միջոցառումների»*
 - *«Մեղմման միջոցառումներով»*
 - *«Մեղմման լրացուցիչ միջոցառումներով»*

«Էներգետիկա» սեկտորի հեռանկարային զարգացման ռազմավարական փաստաթղթեր և համաձայնագրեր

- ՀՀ Էներգետիկ անվտանգության ապահովման հայեցակարգ, 2013թ.
- Վերականգնվող էներգիայի ընդլայնման ծրագիր, 2014թ.
- ՀՀ Էներգետիկ անվտանգության ապահովման հայեցակարգի դրույթների իրականացումն ապահովող 2014-2020թթ. միջոցառումների ծրագիր, 2014թ.
- ՀՀ Էներգետիկ համակարգի երկարաժամկետ (մինչև 2036թ.) զարգացման ուղիները, 2015թ.
- Արևային ֆոտովոլտային կայանների կառուցման ներդրումային ծրագիր, 2016թ.
- ՀՀ հիդրոէներգետիկայի զարգացման հայեցակարգ, 2016թ.
- Հայաստանի էներգաարդյունավետության գործողությունների երկրորդ ազգային ծրագիր, 2017թ.
- Արևելյան Եվրոպայի էներգաարդյունավետության և բնապահպանության համագործակցության ծրագիր (E5P)

Էներգետիկա սեկտորի զարգացման սցենարներ

- **Սցենար 1 (առանց մեղմման միջոցառումների)**

Պիտարկվել է ՋԳ արտանետումների աճի ռիսկերը գնահատելու համար նոր ատոմային բյուրի շահագործման հանձնելու ուղացման դեպքում: Էլեկտրաէներգիայի աճող պահանջարկը ամբողջությամբ ծածկվում է նոր ջերմային էերգաբյուրերով՝ նոր ատոմային բյուրի ու վերականգնվող էներգետիկայի նոր աղբյուրներ չեն դիտարկվում: Մպատման կողմում մեղմման միջոցառումներ ևս չեն դիտարկվում

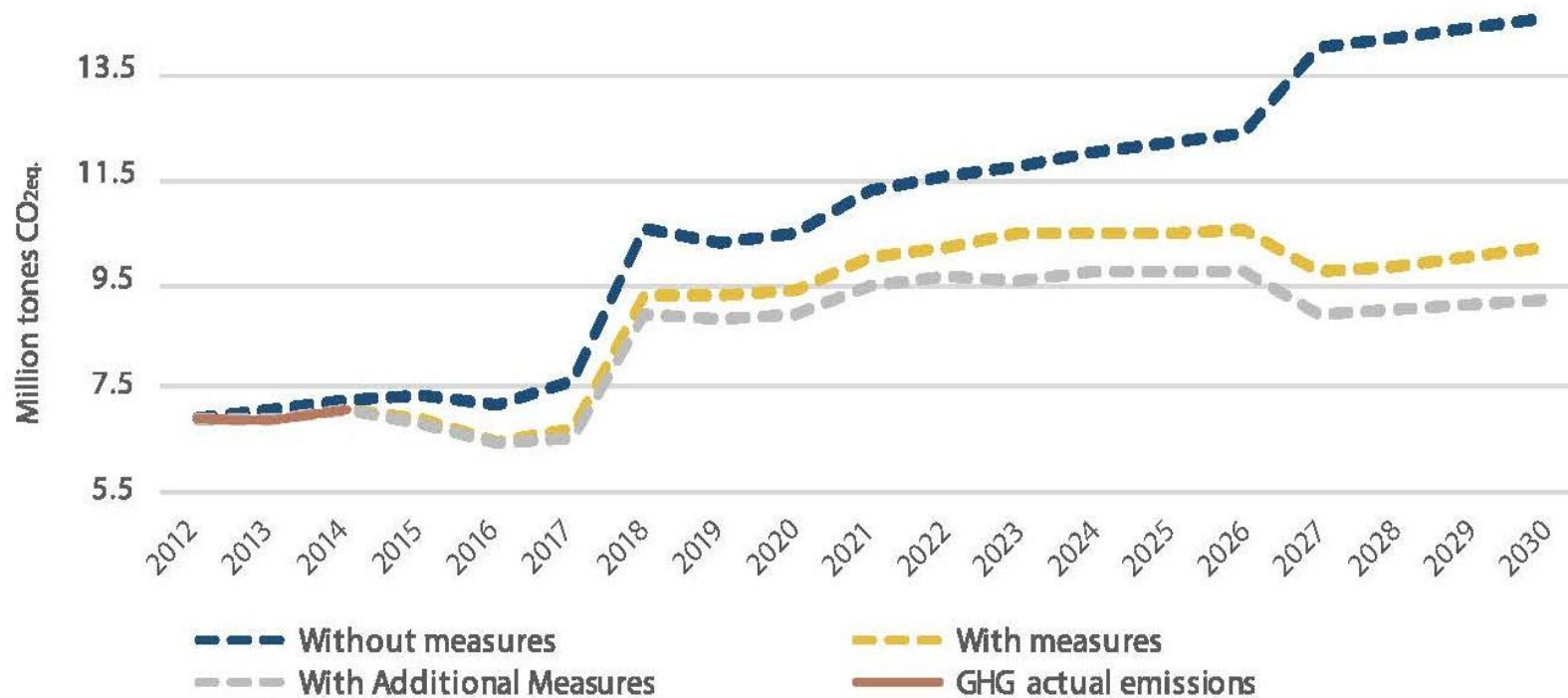
- **Սցենար 2 (մեղմման միջոցառումներով)**

նախատեսում է մեղմման միջոցառումների իրականացում արտադրության և սպառման կողմերում: Այս սցենարը ներառում է այն մեղմման գործողությունները, որոնք ունեն իրականացման մեծ հավանականություն՝ առաջնահերթ են ոլորտային ռազմավարական/պլանավորման փաստաթղթերով և/կամ ֆինանսավորման հստակ աղբյուրներ

Էներգետիկա սեկտորի զարգացման սցենարներ

- **Սցենար 3 (մեղմման լրացուցիչ միջոցառումներով)**
- *դիտարկվել են այն միջոցառումներն, որոնք կարող են ապահովել մեղմման միջոցառումների առավելագույն ներուժի իրացում ներկայացնելով վերականգնվող էներգիայի աղբյուրների ավելի հավակնոտ զարգացում, սակայն ունեն իրականացման բարձր անորոշություն: Այդ միջոցառումների իրականացման մեխանիզմները դեռևս չեն հստակեցվել և փաստացի քայլեր չեն ձեռնարկվել*
- Էներգիայի արտադրություն կողմում բոլոր միջոցառումները համաձայնեցված են ՀՀ էներգետիկ ենթակառուցվածքների և բնական պաշարների նախարարության հետ

Էներգետիկա սեկտորի զարգացման սցենարների արդյունքները

ՋԳ նվազեցման ներուժը 2030թ.

Միջոցառում	ՋԳ արտա- նետումների նվազում, Գգ CO ₂ համ.	Մասնաբա- ժին, %
Նոր ԱԷԿ	2,383	44.1
Վերականգնվող էներգիայի նոր աղբյուրներ	928	17.2
Սպառման կողմ	1,106	20.5
Վերականգնվող էներգիայի լրա- ցուցիչ աղբյուրներ	295	5.5
Սպառման կողմում լրացուցիչ միջոցառումներ	693	12.8
Ընդամենը	5,406	100

Կանխատեսումների և արդյունքների համեմատություն

- LEAP-Armenia մոդելի կիրառմամբ իրականացվել է կանխատեսումների և արդյունքների համեմատությունը (ex-post մոտեցում).
 - *«Մեղմման միջոցառումներով» սցենարում 2013-2014թթ. արտանետումները ստուգաճշտվել են ըստ ՋԳ կադաստրի արդյունքների*
 - *«Մեղմման միջոցառումներով» սցենարը համեմատվել է «Առանց մեղմման միջոցառումների» սցենարի հետ*
 - *«Առանց մեղմման միջոցառումների» վերազնահատված սցենարի և 2014թ. ՋԳ ազգային կադաստրի արդյունքների («Մեղմման միջոցառումներով» սցենարի) միջև առկա տարբերությունը ցույց է տալիս ձեռք բերված փաստացի չափված արտանետումների նվազեցումը, որը կազմում է 225 Գգ CO₂ համ.*

Էներգետիկա սեկտորի զարգացման սցենարների արդյունքները

Սցենարներ	2012	2014	2016	2020	2025	2030
Սցենար 1				10,532	12,223	14,636
Սցենար 2	6,916	7,013	6,595	9,392	10,941	10,243
Սցենար 3				8,897	9,749	9,230

Ջերմոցային գազերի կանխատեսվող արտանետումները՝ ըստ սցենարների

Առանց մեղմման միջոցառումների սցենարի համեմատությամբ՝ 2030թ.

- Մեղմման միջոցառումներով սցենարում ՋԳ արտանետումները նվազել են 30%
- Մեղմման լրացուցիչ միջոցառումներով սցենարում՝ 37%

Էներգասպառման ակնկալվող ցուցանիշներ

Ցուցանիշներ	2012	2014	2020	2025	2030
Ցուցանիշներ	10,394	11,123	13,954	17,470	20,253
ՀՆԱ, մլն ԱՄՆ դոլար (անփոփոխ 2010թ. ԱՄՆ դոլար)	3.027	3.011	2.939	2.934	2.907
Բնակչություն, մլն մարդ	3,048	3,193	3,782	4,148	4,550
Առաջնային էներգիայի ընդհանուր մատակարարում, հազ. տ ն.հ.	0.293	0.287	0.27	0.24	0.22
ՀՆԱ-ի էներգատարություն, տ ն.հ./հազ. ԱՄՆ դոլար	1.01	1.06	1.29	1.41	1.57
Մեկ շնչի հաշվով առաջնային էներգիայի սպառում, տ ն.հ./մարդ	6,916	7,013	9,392	10,491	10,243
Էներգետիկա սեկտորի ՋԳ արտանետումներ, հազ. տ CO ₂ համ.	2.27	2.2	2.48	2.53	2.25

Մեղմման միջոցառումների իրականացումը 2030թ. դրությամբ կնպաստի.

- ՀՆԱ-ի էներգատարության նվազեցման 24%՝ 0.29 մինչև 0.22 տ ն.հ./հազ. ԱՄՆ դոլար
- Առաջնային էներգիայի մատակարարման կանխատեսվող 49% աճի դեպքում միավոր էներգիայի հաշվով ՋԳ արտանետումները (էներգասպառման ածխածնային ցուցանիշը) չեն աճի

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹՅՈՒՆ